

Livsberättelser – narrativ medicin i katalogform

Lena Jönsson, Barbro Selander. **Människan i sjukdom och kris. Ett kommenterat urval romaner, dikter och faktaböcker.** 4:e upplagan. Lund: Bibliotekstjänst; 2003. ISBN 91-7018-498-4.

Recensent: Carl Lindgren, med dr, studierektor vid Doktorsskolan, Karolinska institutet, Stockholm. (carl.lindgren@ks.se)

II För att utöva vårdandets konst behöver den som gör det inte bara besitta nödvändiga naturvetenskapliga kunskaper utan också ha förmåga att individualisera och tolka patientens livsberättelse. Att patientens upplevelse i kombination med vårdarens kunskaper om sjukdomen kan presenteras som en berättelse brukar betecknas som narrativ medicin. I denna form utger nu Jönsson och Selander, som båda arbetar vid Nacka stadsbibliotek, sin fjärde omarbetade upplaga av »Människan i sjukdom och kris«.

Den enskilda människan i centrum

Syftet är att presentera ett antal böcker där den enskilda människan står i centrum. Författarna har utökat volymen och lyckats samla 604 titlar som tar fasta på detta. Upphovsmännen till de refererade titlarna representerar ett brett spektrum av författare – alltifrån erkända skönlitterära författare, journalister och läkare till, framför allt, vanliga patienter eller anhöriga som känt sig manade till framställning av den personliga upplevelsen.

Register underlättar sökning

Boken, som mer har formen av en katalog med korta sammanfattningar av innehållet, har ett antal olika register, t ex författarregister, titelregister och tema-register. Efter varje sektion följer vanligtvis även förslag till vidare läsning med exempel på ytterligare titlar. Detta

underlättar avsevärt sökandet efter ett speciellt ämnesområde i denna digra sammanställning. Dessutom anges, enligt Svenska biblioteksforeningens klassifikationssystem (SAB-systemet), på vilken hylla i biblioteket boken kan återfinnas och vilka böcker som finns som talböcker.

Nya svenska böcker prioriterade

Inom åtta avdelningar återfinns nu sammanlagt 96 olika teman, vilka vanligen beskriver ett symptom, en sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Enligt förordet har urvalet styrts av att prioritera nyare svenska titlar med undvikande av triviallitteratur.

Skildringar i patientperspektiv

Författarna är som regel själva patienter eller anhöriga till den sjuke. Genren skulle således kunna tillhöra det som inom litteraturvetenskapen brukar kallas vittneslitteratur, och som idag upplever något av en renässans. Ofta innehåller också böckerna kommentarer av personer som besitter någon särskild specialkunskap inom ämnesområdet. Följaktligen skulle urvalet åtminstone indirekt spegla den medicinska tidsandan i patientperspektiv. Det kan därför vara intressant att se på fördelningen mellan olika teman.

Maligniteter dominerar

Den i särklass största avdelningen består inte helt oväntat av »Sjukdomar och handikapp« och inom denna avdelning är cancer det helt dominerande temat med 63 titlar. Till detta kommer, inte med självklar logik, andra fristående teman med varierande antal titlar som bröstcancer (7), hjärntumör (11), leukemi (10), livmodercancer (1), matstrups-cancer (1).

Det är uppenbart att de maligna sjukdomarna är de som i första hand lockar till beskrivningar och vittnesmål. Detta kan te sig förbryllande i en tid då andra former av ohälsa förefaller dominera i det offentliga samtalet.

I kontrast till tumörsjukdomarna kan nämnas att under temat »Utbrändhet« endast återfinns två titlar (Christina Maslachs »Utbränd«, en bok om omsorgens pris från 1998, som dessutom återfinns under temat »Yrkessjukdomar«, och Lars Weiss »Framgångsfällan«). Uppenbarligen lockar inte detta tema till vittneslitteratur på samma sätt som tumörsjukdomarna.

Andra teman som förekommer i ringa antal i förhållande till det utrymme de beretts i medierna är t ex ADHD (6) och fibromyalgi (1). Man kan ställa sig frågan om fördelningen av titlarna och ämnesområden kvantitativt mer speglar

Jönssons och Selanders uppfattning av litterär kvalitet än antal utgivna titlar och temats medicinska aktualitet.

Lämplig som uppslagsbok

Ställvis besväras författarnas sammanfattningar av innehållet i böckerna av otydligheter, och vissa formuleringar ter sig egendomliga, t ex »... en skullskada som gav upphov till muskelsjukdomen Friedreichs ataxi ... « eller »... förtärs inifrån av magcancer. Den har hon fått av elchocker, som hon behandlats med för att utplåna minnet av besvikelser ... «. Med reservation för dessa och liknande skönhetsfel är boken en imponerande sammanställning av livsberättelser. Den torde kunna användas som uppslagsbok såväl inom utbildningen av vårdpersonal som till stöd och tröst för personer som drabbats av sjukdom eller personliga kriser.

Viktiga källor till patientförståelse

Personliga upplevelser och tolkningar av sjukdomar är viktiga källor till förståelse av patienter. Påtagligt ofta uttrycker författarna till de utvalda titlarna besvikelser och hopplöshet inför mötet med vårdpersonal och i synnerhet med läkarna.

Medicinens djupaste syfte är att beskriva, förklara och förstå människan i sjukdom och kris. Förhoppningsvis kan dessa berättelser fungera som viktiga redskap i denna fenomenologiska ansats och bidra till att på sikt mildra denna ofta uttryckta bitterhet i mötet med sjukvården. •